

2. Програма економічного і соціального розвитку області на 2007 рік. –Луцьк, головне управління економіки Волинської облдержадміністрації, 2007. -40с.

Рецензент: д. е. н., професор Римар М.В.

УДК 346.62

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

В.П. МАГЕРА

У статті проведено аналіз законодавчої бази та чинної системи бюджетного регулювання територіального розвитку, доведено, що низька дієвість бюджетного регулювання на регіональному рівні зумовлена відсутністю чіткого механізму фінансової підтримки соціально-економічного розвитку проблемних регіонів, обґрунтовано напрями становлення такого механізму з метою підвищення ефективності державної регіональної економічної політики та зростання ролі місцевих органів влади у вирішенні проблем регіонального розвитку.

The analysis of legislative base and operating system of the budgetary regulation of territorial development is conducted in the article, it is proved that low effectiveness of the budgetary regulation at regional level is predefined absence of clear mechanism of problem region socio-economic development sponsorship, such mechanism development directions of with the purpose of public regional economic policy efficiency increase and growth of local authorities role in working out problems of regional development.

Ключові слова: бюджет розвитку, децентралізація бюджетної системи, депресивні території, державна регіональна політика.

Однією з основних ознак демократичного суспільства є відповідальність органів влади за забезпечення соціально-економічного розвитку держави та її окремих регіонів. Разом з

тим демократизація суспільного життя вимагає наближення влади до кожного громадянина з метою якнайповнішого задоволення потреб громадськості. У зв'язку з цим актуальною є передача прав і пов'язаної з ними відповідальності за розвиток регіонів з центру на місця, від уряду до місцевих органів влади.

Одним з основних знарядь реалізації цих прав і завдань є фінансовий механізм та бюджет. Однак досі в Україні не вдалося вирішити завдання використання бюджету як знаряддя активного впливу на економічні процеси на регіональному рівні, стимулювання розвитку підприємництва, залучення інвестицій в економіку регіонів, пріоритетного розвитку депресивних та проблемних територій.

Бюджетне регулювання — представляє собою систему передачі частки коштів вищих бюджетів для збалансування нижчих бюджетів. Воно відбиває економічні відносини, пов'язані з територіальним розподілом та перерозподілом національного доходу для забезпечення необхідними коштами потреб соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

В процесі бюджетного регулювання важливо правильно й оптимально обрати форми, визначити джерела та обсяги коштів, які спрямовуватимуться для збалансування кожного бюджету зокрема. Від цього залежать фінансові можливості відповідних органів місцевого самоврядування й органів виконавчої влади, зосередження їхньої уваги на збільшенні доходів бюджету, економічному, раціональному, цільовому та ефективному використанні бюджетних коштів, якісному виконанню бюджетів.

Діяльність фінансової системи швидко змінюється. В Україні останнім часом зроблені вагомі кроки у сфері правового регламентування бюджетного процесу. Серед усіх проблем нинішнього суспільного життя чи не найбільшу увагу привертають до себе фінансові питання, зокрема доходи і видатки держави, бюджетний дефіцит, побудова системи оподаткування, ефективність витрачання державних коштів тощо. Проведення демократичних перетворень в нашій країні, орієнтація на побудову правової держави підняло завісу таємничості з цих питань, перетворило інтерес до них у цілком природний і закономірний, адже ідеться про кошти, які

надходять від усіх платників податків, тобто вони є складовою національного багатства.

Значна частина державних фінансових ресурсів зосереджується у місцевих бюджетах, які є фундаментом бюджетної системи кожної унітарної країни. Місцеві бюджети здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення, стан та якість надання державних послуг. Видатки місцевих бюджетів найяскравіше віддзеркалюють інше, значення у функціонуванні місцевого господарства, утриманні об'єктів соціально-культурного призначення, проведенні інвестиційної політики, здійсненні соціального захисту населення, охороні її навколишнього природного середовища.

Методи бюджетного регулювання. Збалансування доходів і видатків бюджетів, вирівнювання бюджетної забезпеченості територій здійснюється за допомогою особливих методів. Вибір методів бюджетного регулювання залежить від того, як саме розмежовані доходи між ланками бюджетної системи відповідно до розподілу повноважень між державною виконавчою владою та місцевим самоврядуванням. У світовій практиці використовуються три основних способи розмежування доходів:

- розподіл податків та інших доходів за ланками бюджетної системи;
- розщеплення надходжень від податків за допомогою закріплення за кожною ланкою бюджетної системи конкретних часток податку в межах єдиної ставки оподаткування;
- встановлення територіальних надбавок до загальнодержавних податків.

Застосування того чи іншого способу розмежування доходів між ланками бюджетної системи залежить від засад побудови бюджетної системи, які, в свою чергу, визначаються державним устроєм країни.

На виконання вимог Європейської хартії про місцеве самоврядування, до якої Україна приєдналася у 1996 р., необхідно забезпечити органи місцевого самоврядування достатніми фінансовими ресурсами, обсяг яких має відповідати функціям, які виконує місцева влада. Фінансовою основою місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів.

Як окрема економічна категорія, доходи місцевих бюджетів виражають сферу економічних відносин суспільства, яка пов'язана з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів регіонального рівня і використовується місцевими органами влади для забезпечення поточних і перспективних завдань розвитку регіону.

У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом джерел, та закріплених у встановленому законом порядку загально державних податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Тобто у дохідній частині місцевого бюджету окремо виділяються доходи, необхідні для виконання власних повноважень, і доходи, необхідні для забезпечення елегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

Результати дослідження бюджетних процесів засвідчують, що за 2007 рік до загального та спеціального фондів бюджету Волинської області (з врахуванням трансфертів з державного бюджету) надійшло 2211615,7 тис. доходів, або 102,2 відсотка до запланованого. З кожним роком зростають обсяги субвенцій, що виділяються з державного бюджету на виконання державних програм соціального захисту населення, зростає також і питома вага власних надходжень місцевих бюджетів.

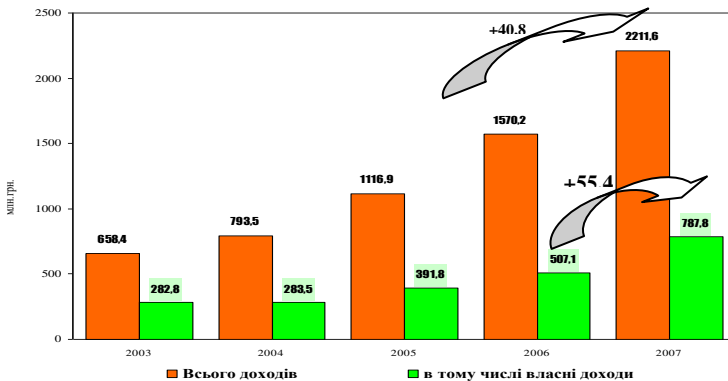

Рис. 1. Обсяги місцевих бюджетів області у 2003-2007 роках (за доходами загального та спеціального фонду)

Бюджет Волинської області за 2007 рік за доходами (без врахування субвенцій з державного бюджету) виконано на 107,8 відсотка, що на 3,2 відсоткових пункти більше, ніж у 2006 році. При затверджених показниках на рік з урахуванням змін в сумі 1493773,0 тис.грн. до бюджетів усіх рівнів надійшло 1609929,1 тис.гривень. Понад план одержано 116156,1 тис.грн. доходів.

Видавкова частина бюджету регіону профінансована за минулий рік до затверджених місцевими радами показників з урахуванням змін на 97,3 відсотка (затверджено з урахуванням змін – 2343367,0 тис.грн., виконано – 2280531,2 тис.гривень). За рахунок власних надходжень проведено 34,5 відсотка видатків з місцевих бюджетів, 65,5 відсотка – за рахунок дотацій та субвенцій з державного бюджету. Рівень власних надходжень до бюджетів дав змогу провести видатків на 280682,8 тис.грн. більше, ніж їх було проведено за рахунок цього ж доходного джерела у 2006 році.

Місцеві бюджети за видатками загального фонду виконані на 96,5 відсотка (при уточненому плані на рік в сумі 2084961,1 тис. грн., виконання складо 2012711,4 тис. гривень), на 536649,4 тис. грн. профінансовано видатків більше, ніж у попередньому році.

За рахунок коштів спеціального фонду на фінансування видатків спрямовано 267819,8 тис.грн., що становить 103,6 відсотка до запланованої суми на рік. При цьому, порівняно з 2006 роком за рахунок коштів спеціального фонду у 2007 році проведено видатків більше на 73899,3 тис.гривень.

У 2007 році забезпечено нормальне функціонування установ та закладів соціально-культурної сфери області, що утримується за рахунок місцевих бюджетів. На фінансування соціально - культурних галузей у минулому році спрямовано 1 млрд. 650млн. 088 тис.грн., що на 483 355,2 тис.грн. більше, ніж за попередній рік, і свідчить про зростання соціальної спрямованості місцевих бюджетів. Установи та заклади охорони здоров'я профінансовані на 99,5 відсотка, освіти – 99,3, культури і мистецтва – 99,1, фізичної культури і спорту – 98,9 відсотка. На соціальний захист та соціальне забезпечення населення спрямовано 484861,5 млн.грн., що на 189619,8 тис. грн. більше, ніж у 2006 році. Видатки, передбачені в

обласному бюджеті на 2007 рік, профінансовані на 99,1 %. Рівень фінансування видатків забезпечив своєчасну виплату заробітної плати працівникам бюджетної сфери з урахуванням поетапного підвищення її мінімального розміру у минулому році та введення другого етапу оплати праці на основі Єдиної тарифної сітки, а також виплату стипендій, оплату спожитих бюджетними установами енергоносіїв та проведення інших невідкладних витрат.

Проведено спеціальне прогнозоване дослідження бюджетних видатків на послуги пов'язані з економічною діяльністю Вони показали, що на реалізацію регіональних програм розвитку економічної діяльності, в тому числі розвитку малого підприємництва, виставкової діяльності, транскордонного співробітництва в 2008 році передбачається спрямувати 808,9 тис. гривень. Обсяг зазначених видатків обласного бюджету запланований на рівні минулого року, виходячи із очікуваних надходжень доходів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. Головними розпорядниками коштів визначені, відповідно, головні управління економіки, агропромислового розвитку облдержадміністрації та управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції облдержадміністрації, до функцій яких належить координація роботи з виконання відповідних регіональних програм.

Будівництво. З бюджету розвитку обласного бюджету передбачається спрямувати на будівництво (придбання житла) 400,0 тис. грн., на реалізацію регіональної програми будівництва, облаштування та утримання місцевих пунктів пропуску на період до 2015 року (рішення обласної ради від 18.12.2007 №16/21) – 180,0 тис. грн., на комплексну програму розбудови місцевої державної телерадіомережі Волинської області на 2004-2009 роки (рішення обласної ради від 23.10.2004 № 13/6 із змінами від 18.12.2007 №16/10) - 400,0 тис. гривень. Заплановані видатки на продовження робіт з розробки схеми планування території Волинської області у сумі 120,0 тис. гривень. Бюджету області передбачена субвенція з державного бюджету на завершення будівельних та ремонтних робіт центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, створення яких було розпочато у 2005-2006 роках, у сумі 4665,2 тис. гривень. За рахунок цих коштів

планується проведення робіт з реконструкції центру соціально-психологічної реабілітації дітей у м.Ковелі. Відповідно до рішення постійної комісії обласної ради з питань бюджету, фінансів, цінової політики та використання майна спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, що відбулася 12 січня 2008 року, на продовження будівництва Любомльської районної лікарні передбачається спрямувати 1000,0 тис. гривень. Головним розпорядником вказаних коштів визначено головне управління містобудування, архітектури та житлово-комунального господарства облдержадміністрації.

З метою продовження будівництва житла для молодих сімей та індивідуальних сільських забудовників, в обласному бюджеті передбачаються видатки загального фонду розміром 1400,0 тис. грн. для надання довготермінових кредитів на вказані цілі та їх обслуговування. У межах зазначених асигнувань буде здійснюватися фінансування обласної довгострокової цільової програми „Житло для молоді” (400,0 тис. грн.) та обласної цільової програми підтримки індивідуального житлового будівництва на селі „Власний дім” (1000,0 тис. гривень).

Крім того, за рахунок повернення раніше наданих кредитів на реалізацію вказаних програм (спеціальний фонд обласного бюджету), передбачається спрямувати на кредитування індивідуальних сільських забудовників 120,0 тис. грн., молодих сімей – 40,0 тис. гривень.

Сільське господарство. Враховуючи необхідність подальшого виконання програм у галузі сільського господарства, затверджених обласною радою в установленому законодавством порядку, в обласному бюджеті установлені видатки у сумі 3436,3 тис. гривень. Пропонований до затвердження обсяг цих видатків значно збільшено проти уточнених бюджетних призначень 2007 року. Зазначене дасть можливість реалізувати заходи, визначені Програмою розвитку особистих селянських господарств у Волинській області на 2006-2010 роки, обласною програмою „Технічне переоснащення машинно-тракторного парку Волині на 2004-2010 роки”, цільової програми сільськогосподарської дорадчої

діяльності на період до 2009 року та інших програм у галузі сільського господарства.

Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика. За рахунок надходження до спеціального фонду обласного бюджету податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів передбачається проведення робіт з ремонту, реконструкції та утримання доріг загального користування у сумі 16200,0 тис. гривень. Це забезпечить виконання запланованих заходів з поточного ремонту та утримання доріг на 11266,0 тис. грн. і капітального ремонту у сумі 4934,0 тис. гривень.

Охорона навколишнього природного середовища. У наступному році очікується надходження до спеціального фонду обласного бюджету 153,7 тис. грн. коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, які, враховуючи вимоги статті 209 Земельного кодексу України, будуть спрямовані на охорону земель відповідно до розроблених програм та проектів землеустрою.

Відповідно до пунктів 5 та 20 статті 52 Закону України „Про Державний бюджет України на 2008 рік та внесення змін до деяких законодавчих актів України” до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища надійде 932,0 тис.гривень. Надходження до обласного фонду планується спрямувати на проведення робіт з утилізації відходів у сумі 350 тис. грн., охорону і раціональне використання природних ресурсів обсягом 540 тис. грн. та проведення інших природоохоронних заходів у розмірі 42 тис.гривень.

Із загального фонду обласного бюджету на реалізацію заходів регіональних програм „Екологія-2010” (рішення обласної ради від 22.12.2005 № 24/9 із відповідними змінами) та охорони родючості ґрунтів Волинської області на 2004-2015 роки” (рішення обласної ради від 16.03.2004 № 10/22 із відповідними змінами) передбачається використати 733,7 та 30,0 тис. грн. відповідно.

Заходи по запобіганню і ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха. За рахунок доходів, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів для місцевих бюджетів, відповідно до Програми

організації рятування людей на водних об'єктах області на 2005-2008 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 23 жовтня 2004 року № 13/4, передбачаються видатки в сумі 857,5 тис. гривень. Зазначені асигнування спрямовуються на поточне утримання обласної пошуково-рятувальної станції (616,0 тис. грн.) та проведення капітальних видатків (241,5 тис. грн.), пов'язаних з придбанням гідрокостюмів сухого типу, водолазних апаратів, компресора високого тиску та грузопасажирського автомобіля „Газель”.

Крім того, на виконання Програми утримання та розвитку територіальної автоматизованої системи оповіщення населення області „Сигнал – ВО”, затвердженої рішенням обласної ради від 6 березня 2007 року № 9/9, у 2008 році передбачаються видатки в сумі 145,4 тис. гривень.

Резервний фонд обласного бюджету. Для здійснення заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та інших непередбачених видатків в обласному бюджеті сформовано резервний фонд, який становить 559,6 тис.грн. і не перевищує одного відсотка від обсягу видатків загального фонду обласного бюджету.

Бібліографія

- 1. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року** // Офіційний вісник України. – 2006. – № 30. – С. 36. – Ст. 2132.
- С.О.Криниця, О.О.Богданова **Бюджетне регулювання регіонального розвитку** // Вісник університету банківської справи національного банку України – 2008.- № 3 – С.13-16
- 3. Програма економічного і соціального розвитку області на 2007 рік** – Луцьк, Головне управління економіки Волинської облдержадміністрації, 2007. – 40с.
- 4. Пояснювальна записка до звіту про використання місцевих бюджетів Волинської області за 2007 рік** – Луцьк, головне фінансове управління Волинської облдержадміністрації, 2008 – 51с.

Рецензент: д. е. н., професор Павліха Н.В.